

***The rules* ali vračanje v patriarhalno, ki ni preprosto to**

BARBARA VOGRINEC

*Inštitut za civilizacijo in kulturo
Beethovnova 2
SI-1000 Ljubljana***POVZETEK**

*Izhodišče besedila so pravila, ki jih ponujajo knjige *The Rules* – knjige za samopomoč, od katerih je prva, ki je izšla sredi 90-ih let 20. stoletja, torej v času t.i. postmoderne, postpatriarhalne družbe v njeni (do zdaj) zadnji obliki, v ZDA, sprožila celo gibanje svetovne razsežnosti, ki je danes na višku svojih moči. Gre za pravila, katerih osnovna premisa je, da je moški subjekt (transcendenco, svoboda, aktivnost), in ženska subjekt, ki je objekt za moškega (imanenco, nesvoboda, pasivnost), ki pa se vendarle razlikujejo od staromodnih pravil iz preteklosti. Oziroma: gre za vračanje v patriarhalno, ki ni preprosto to. V čem je pravzaprav razlika med pravili, ki jih ponujajo *The Rules*, in staromodnimi pravili iz preteklosti, oz. v čem je razlika med odnosom današnje ženske (oz. današnjega moškega) do prvih in odnosom ženske (oz. moškega) iz preteklosti do drugih? Gledano širše: kaj se je zgodilo s pravili omike in olike, ki urejajo odnose med spoloma, danes, v času, ko večina ne verjame očetovi avtoriteti (avtoriteti moškega), kako so se spremenila, oz. kaj se je zgodilo z odnosom moškega oz. ženske do teh pravil? Besedilo poskuša odgovoriti na ta vprašanja. V tem okviru pa se tudi na omenjena pravila pogleda z dveh vidikov: vidika (kritike) Foucaultovega prispevka h kritiki moderne družbe v Nadzorovanju in kaznovanju in vidika lacanovske psihoanalize...*

Ključne besede: postmoderna družba, postpatriarhalna družba, subjektiviteta, omika in olike, očetova avtoriteta, odnosi med spoloma, Lacan, lacanovska psihoanaliza, simbolna identifikacija, Foucault, kritika Foucaulta, disciplina, disciplinske prakse

ABSTRACT**THE RULES OR RETURNING TO THE PATRIARCHAL, WHICH IS NOT SIMPLY THAT**

*The starting point of the text are the rules, offered by the books *The Rules* – self-help books, of which the first, published in the middle of 90ies of the 20th century, i.e. in the time of so-called postmodern, postpatriarchal society in its (untill now) last form, in the USA, has caused the whole worldwide movement, that is today as strong as it has never been before. It is a matter of rules, of which the basic premise is, that a man is a subject (transcendence, freedom, activity), and a woman is*

a subject, that is an object for the male subject (immanence, non-freedom, passivity), but which notwithstanding differs from the oldfashioned rules from the past. In other words: it is a matter of returning to the patriarchal which is not simply that. What is, actually, the difference between the rules, offered by The Rules, and the oldfashioned rules from the past, and what is the difference between the relation of today's woman (and today's man) to the former, and the relation of woman (and man) from the past to the latter? Looking more broadly: what has happened with rules of civilization and good manners, regulating the relations between sexes, today, in the time, when the majority does not believe in father's (man's) authority, how have they changed, and what has happened with man's or woman's relation to these rules? The text attempts to answer to these questions. In this frame, the mentioned rules are also looked at from two points of view: the one of the (critic of) Foucault's contribution to the critic of modern society in the Surveillance and punishment, and the one of the lacanian psychoanalysis...

Key words: postmodern society, postpatriarchal society, subjectivity, civilization and good manners, father's authority, relationships between sexes, Lacan, lacanian psychoanalysis, symbolic identification, Foucault, critic of Foucault, discipline, disciplinary practises

Sredi 90-ih let 20. stoletja je v ZDA izšla knjiga za samopomoč *The Rules* (Pravila). Knjiga je postala takšna uspešnica, da sta avtorici napisali še "nadaljevanja", npr. *The Rules II*, *The Rules III*... Še več: ustanovljeno je bilo celo "The Rules" gibanje – gibanje v smislu delovanja podpornih skupin (*support groups*), svetovanj na internetu oz. po telefonu... Poleg tega – in to se zdi posebej pomenljivo – so bile *The Rules* in njena "nadaljevanja" kmalu prevedene v več svetovnih jezikov, podporne skupine so kmalu delovale na različnih koncih (t.i. zahodnega) sveta, oz. takorekoč povsod po (zahodnem) svetu...¹ Danes "The Rules" mašinerija dela s polno paro.

Kaj ponuja knjiga *The Rules*, kakšna pravila? Kot pove že njen podnaslov – *Time-Tested Secrets For Capturing The Heart Of Mr. Right* (Časovno testirane skrivnosti za osvajanje srca gospoda Pravega) –, gre za pravila, ki služijo temu, da ženska osvoji srce, zapelje "pravega" (moškega). Bolj natančno gre za pravila, katerih osnovna premisa se glasi, da "[m]oški zasleduje/lovi žensko",² oz. da je ženska (težko ulovljivi) "plen" za moškega-"lovca" (da je "hard to get"). Gre torej za pravila, ki ženski narekujejo npr. naslednje:

da se vzdrži od tega, da (naredi prvi korak in) moškega povabi na zmenek, oz. ga pokliče,

da se vzdrži od tega, da odgovori na vsako njegovo e-mail sporočilo (dovolj je, če odgovori na eno od štirih njegovih sporočil),

da se vzdrži od tega, da mu že na prvem zmenku (oz. prvih treh) dovoli, da prespi pri njej,

da se vzdrži od tega, da ga vidi, se z njim sreča vsak dan (dvakrat na teden je dovolj),

¹ Gl. www.therulesbook.com.

² Prav tam, Top Ten Rules, 6.

da se vzdrži od tega, da se z njim dolgo pogovarja po telefonu (največ deset minut pogovora je dovolj)...³

Pa "nadaljevanja"? *The Rules III* oz. *The Rules For Marriage*, s podnaslovom *Time-Tested Secrets For Making Your Marriage Work*, npr., ponuja pravila, ki služijo temu, da žena prispeva k trajnemu, srečnemu zakonu (ki je tudi najbolj zaželjen cilj osvajanja moškega), bolj natančno pravila, katerih osnovna premisa je, da mož vlada ženi, oz. da je žena "podložnica" moža-"vladarja", "suverena", pravila, kot je npr.: "Kaj potem, če tvoj mož nabija rock glasbo ob šestih zjutraj! Všeč mu je! Moraš se prilagoditi."⁴

The Rules torej ponujajo pravila, ki pravzaprav niso nič drugega kot staromodna pravila iz preteklosti. Ko Simone de Beauvoir v svojem delu *Drugi spol* govori o tem, kako matere (z redkimi izjemami) svojim hčerkam (ko so že malo starejše deklice) zabijajo, "da se do dečkov ne smejo več obnašati kot do prijateljev, da ne smejo same iskati stika z njimi, da morajo sprejeti pasivno vlogo. Če si želijo navezati prijateljstvo, začeti s spogledovanjem, morajo skrbno paziti, da ne bo videti, da same dajejo pobudo; moški ne marajo deških žensk...",⁵ moškega "zapelje (in tako tudi lahko doseže, da jo poroči, torej zakon, kot najbolj zaželjen cilj takšnega zapeljevanja, op. B. V.)... le tista, ki mu nastavi pasti..."⁶ in dalje, kako je v družini "najvišja avtoriteta očetova, četudi je v vsakodnevnem življenju ni najpogosteje čutiti; ...; četudi v gospodinjstvu dejansko vlada mati, se običajno spretno sklicuje na očetovo voljo; v pomembnih trenutkih zahteva, nagrajuje in kaznuje v njegovem imenu. Očetovo življenje obdaja neka skrivnostna veljava: čas, ki ga preživlja doma, soba, v kateri dela, predmeti okrog njega, njegove zaposlitve, njegove osebne navade so nekaj posvečenega. Družino preživlja on, odgovoren je zanj in je njen poglavar. Običajno dela zunaj doma in prek njega je družina povezana s preostalim svetom...; on je transcendenca, on je Bog...",⁷ je govora prav o teh pravilih. Oziroma: govora je o večini, ki verjame avtoriteti, ki je oče, oz. v to avtoriteto, in tako vidi primeren odnos med spoloma v naslednji podobi. Moški lovi žensko, ženska je (težko ulovljivi) "plen" za moškega-"lovca"; mož/oče vlada ženi/materi (oz. skrbi zanj, jo ščiti, in ji tako vlada), žena/mati je "podložnica" moža/očeta-"vladarja", "suverena" (oz. "viteza"). Povedano drugače: moški je subjekt in ženska subjekt, ki je objekt za moškega, ali kot pravi Beauvoirjeva: "On je Subjekt, on je Absolutno: ona je Drugi."⁸ Pri tem gre za subjekt oz. objekt v smislu, v katerem o subjektu oz. objektu govori npr. prav Beauvoirjeva, torej za subjekt kot transcendenco – transcendenco v smislu preseganja samega sebe na način svobodnega (zavestnega) izbiranja (transcendenco v smislu aktivnosti) –, oz. za objekt kot imanenco (nepreseganje, nesvobodo, oz. ubežanje preseganju, svobodi, svobodnemu (zavestnemu) izbiranju, pasivnost).

Popularnost knjig *The Rules* pa priča o tem, da tudi današnja večina vidi primeren odnos med spoloma v omenjeni podobi. To seveda ne pomeni, da se današnja večina pravzaprav ne razlikuje od večine iz preteklosti. Med prvo in drugo je namreč pomembna razlika: za razliko od druge, prva ne verjame očetovi avtoriteti, oz. v njo. Današnja večina torej tudi ne vidi primernega odnosa med spoloma v podobi, v kateri ga vidi večina iz preteklosti (na vprašanje, ali je sprejemljivo, da ženska naredi prvi korak in moškega povabi na zmenek, npr., danes večina odgovarja odločno pritrdilno). Da vidi primeren odnos med spoloma tako, kot ga vidi večina iz preteklosti, torej ni povezano s tem, da verjame

³ Gl. prav tam, Top Ten Rules, in www.twbookmark.com, *The Rules for Marriage*, Excerpt.

⁴ www.therulesbook.com, Bookstore, *The Rules for Marriage*...

⁵ Beauvoir, S. de, *Drugi spol*, 2, Društvo za kulturološke raziskave, Ljubljana 2000, str. 89.

⁶ Prav tam, str. 116.

⁷ Prav tam, str. 35–36.

⁸ Beauvoir, S. de, *Drugi spol*, 1, Društvo za kulturološke raziskave, Ljubljana 1999, str. 14.

očetovi avtoriteti, ampak s tem, da ne verjame tej avtoriteti, in je tako samo "eno od dvojege". To pa tudi pomeni, da se pravila, ki jih ponujajo *The Rules*, oz. izvajanja teh pravil, razlikujejo od staromodnih pravil iz preteklosti, oz. da se odnos današnje ženske (oz. današnjega moškega) do prvih razlikuje od odnosa ženske (oz. moškega) iz preteklosti do drugih. Z drugimi besedami: gre za vračanje v patriarhalno, ki ni preprosto to.

V čem je pravzaprav razlika med pravili, ki jih ponujajo *The Rules*, in staromodnimi pravili iz preteklosti, oz. v čem je razlika med odnosom današnje ženske (oz. današnjega moškega) do prvih in odnosom ženske (oz. moškega) iz preteklosti do drugih? Gledano širše: kaj se je zgodilo s pravili omike in olike, ki urejajo odnose med spoloma, danes, v času, ko večina ne verjame očetovi avtoriteti (avtoriteti moškega); kako so se spremenila? Oziroma: kaj se je zgodilo z odnosom moškega oz. ženske do teh pravil; kako se je ta odnos spremenil? V nadaljevanju bomo poskusili odgovoriti na ta vprašanja. V tem okviru pa bomo tudi na omenjena pravila pogledali z dveh vidikov: vidika (kritike) Foucaultovega prispevka h kritiki moderne družbe v *Nadzorovanju in kaznovanju* – in tako v teh pravilih oz. njihovih izvajanjih prepoznali disciplinske prakse (oz. diskurze), ki zadevajo telo in govorico telesa oz. govorjenje samo –; in vidika lacanovske psihoanalize – in tako v teh pravilih oz. izvajanjih prepoznali simbolne identifikacije, ki so pravzaprav umestitve v simbolni (družbeni) red. Poskusili bomo torej odgovoriti tudi na vprašanje: kaj se je zgodilo z omenjenimi praksami (oz. diskurzi), kolikor urejajo odnose med spoloma, oz. kaj se je zgodilo z odnosom moškega oz. ženske do teh praks; in dalje, kaj se je zgodilo z omenjenimi simbolnimi identifikacijami oz. umestitvami v simbolni (družbeni) red, kolikor urejajo odnose med spoloma, oz. kaj se je zgodilo z odnosom moškega oz. ženske do teh identifikacij oz. umestitev?

I. Samo "eno od dvojege"

Ko govorimo o preteklosti seveda mislimo na fazo razvoja naše, t.i. zahodne družbe, ki je bila faza moderne (razsvetljenske) patriarhalne družbe, oz. patriarhalna družba v svoji končni obliki. Mislimo torej na čas, ko je bila naša družba v fazi razvoja, za katero je bilo značilno naslednje. Po eni strani vzpon parlamentarnih institucij in novih oblik politične svobode. Po drugi strani pa prav pokorščina avtoriteti – avtoriteti, ki je najprej očetova –, o kateri govori Max Horkheimer v besedilu "Avtoriteta in družina", namreč pokorščina, ki ni preprosto to, ampak pokorščina na podlagi uporabe uma, razuma, in tako pokorščina, ki je vsiljena in hkrati prostovoljna, svobodna.⁹ Z drugimi besedami: po drugi strani je bilo značilno to, da je večina verjela avtoriteti, oz. očetovi avtoriteti, – verjela na podlagi uporabe uma, razuma. Kolikor je verjela očetovi avtoriteti, pa je večina iz preteklosti tudi videla primeren odnos med spoloma v podobi moškega, ki vlada ženski (oz. skrbi zanjo, jo ščiti, in ji tako vlada), in ženske, ki je "podložnica" moškega-"vladarja", "suverena" (oz. "viteza"), oz. moškega, ki lovi žensko, in ženske, ki je (težko ulovljivi) "plen" za moškega-"lovca", z drugimi besedami, moškega, ki je subjekt (transcendencija, svoboda, aktivnost), in ženske, ki je subjekt, ki je objekt za moškega (imaneanca, nesvoboda, pasivnost). O tem pričajo bolj ali manj podobni dogodki na različnih koncih (zahodnega) sveta iz obdobja, ki zajema 19. in prvih šest desetletij 20. stoletja. Oglejmo si nekaj primerov.

Najprej omenimo t.i. afero "Karolina", ki se je zgodila v Angliji.¹⁰ Karolina iz Brunswicka je bila žena princa Jurija (Georga), sina Jurija III. Poroka je bila "dogovor-

⁹ Gl. Horkheimer, M., "Avtoriteta in družina", v: *Problemi*, I. XIV, št. 163–168, Ljubljana 1976.

¹⁰ Več o dogodku gl. Hall, C., "Sweet Home", v: Perrot, M. (ur.), *Histoire de la vie privée* (4, De la Révolution à la Grande Guerre), Seuil, Paris 1987, str. 53–55.

jena"; Karolina in Jurij sta kmalu po poroki zaživela ločeno življenje in edino, kar ju je povezovalo, je bila njuna hči (Charlotte). Jurija, o čigar "nepremišljenostih", predvsem o njegovih (nepremišljenih) ljubezenskih zvezah, prijateljstvih in političnih spletkah, se je povsod šepetalo, so neizmerno motile ženine "nepremišljenosti", predvsem njena klepetavost. Jurij je to izražal v obliki neizprosne sovražnosti do Karoline, kar je privedlo do tega, da je ta zapustila Anglijo.

Po smrti svojega očeta (1820) je bil Jurij pripravljen na kronanje. Toda Jurij je bil tudi odločen, da Karolina ne bo priznana za kraljico. Ko je Karolina to izvedela, se je besna vrnila v Anglijo, z namenom, da poišče pravico. Potem se je odvil spektakel, kakršnega dotlej ni bilo. Londonski livarji in kotlarji so – v polni viteški opremi – izvedli demonstracijo v podporo Karolini. Ti novoveški vitezi so bili seveda predstavniki ljudstva, ki je v Karolini videlo predvsem nemočno žrtev pokvarjene aristokratske mašinerije, ki jo je treba zaščititi, in tako tudi obraniti dobro ime Anglije. Ta podoba pa je najprej podoba ženske kot odvisne od moškega-"viteza" ("vladarja").

V aferi "Karolina" (ki se je sicer končala tako, da kljub vsemu ni prišlo do skupnega kronanja Jurija in Karoline...) se je torej lepo izrazilo, kako je takratna večina videla primeren odnos med spoloma: v podobi moškega, ki štiti, skrbi za žensko (in ji tako vlada), in ženske, ki je odvisna od moškega-"viteza" ("vladarja"), oz. moškega, ki je subjekt, in ženske, ki je subjekt, ki je objekt za moškega. Oziroma: lepo se je izrazila popularnost pravil omike in olike, ki urejajo odnose med spoloma, podobnih npr. naslednjim, ki jih ponuja v začetku 30-ih let 20. stoletja (1932) pri nas že tretjič izdana *Knjiga o lepem vedenju*:

"Če odlična oseba v družbi žali vero... pošteno politično prepričanje in narod, ali koga obrekuje, *se le potegni za svobodno prepričanje in svetost vere, pravtako za čast obrekanega človeka*, ki ni navzoč in se ne more braniti, posebno pa, če gre za žensko."¹¹

"Ženske... mora moški vsekdar varovati in braniti..."¹²

"Na ladji puščaš damo naprej, če greš z njo v prostor, kamor so vsi vajeni, n.pr. v salon; kamor pa ni vajena in pa po temnih hodnikih, greš naprej ti, da ji kažeš pot, odstranjaš ovire in jo varješ."¹³

Naslednji primer je popularnost dela *Coelebs In Search Of A Wife* (Coelebs išče ženo).¹⁴ Gre za delo evangeličanske pisateljice Hannah More, ki je izšlo na začetku 19. stoletja (1807) v Angliji, in o katerem je takoj po izidu začela govoriti tako vsa prestolnica kot vsa provinca. Glavni junak novele, polne predpisov, ki urejajo medsebojne odnose, oz. odnose med spoloma, med možem in ženo, med očetom in materjo, je mladi kristjan, ki se po smrti staršev odpravi iskati ženo. Najprej gre v London, potem pa – pretresen od podob "razuzdanega" prestolniškega življenja, oz. podob "razuzdanih" mladih londonskih dam – na deželo, kjer se umiri ob podobi družine Stanley, pri kateri se nastani. Stanleyevi so vzorna krščanska družina, kjer je, če si nekoliko sposodimo besede Simone de Beauvoir, najvišja avtoriteta očetova, torej avtoriteta gospoda Stanleya – ki družino preživlja, je zanj odgovoren, je njen poglavar... –, četudi je v vsakodnevnem življenju ni najpogosteje čutiti, četudi v gospodinjstvu dejansko vlada mati, torej gospa Stanley; življenje gospoda Stanleya, obdaja neka skrivnostna veljava, je nekaj posebečnega...

¹¹ Urbanus [Terseglav, F.], *Knjiga o lepem vedenju*, Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana 1932, str. 70.

¹² Prav tam, str. 95.

¹³ Prav tam, str. 187.

¹⁴ Več o delu in njegovi avtorici gl. Hall, C., "Sweet Home", nav. delo, str. 57–62.

Še en primer je popularnost priročnikov za gospodinje (gospodarice) v Franciji.¹⁵ Npr.: popularnost na začetku 20-ih let 19. stoletja (1821) izdanega *Manuel de la maîtresse de maison* (Priročnika za gospodinjo), ki je v 10-ih letih naslednjega stoletja (1913) doživel revidirano izdajo (*Nouveau manuel complet de la maîtresse de maison*); popularnost v 20-ih letih 19. stoletja (1826) izdanega *Manuel complet de la maîtresse de maison ou la parfaite ménagère*, ki je doživel več izdaj; popularnost v 30-ih letih (v obdobju 1833-1838) izdanih priročnikov *Manuel des dames*, *La jeune maîtresse de maison* in *La jeune propriétaire*. Ti priročniki ponujajo podobna pravila kot v 40-ih letih 20. stoletja pri nas izdana *Zlata knjiga dekleta in žene*. Gre namreč za pravila, katerih glavno sporočilo je: žena je dolžna nadzorovati izvajanje gospodinjskih opravil na način, da se doseže maksimalno ugodje družine, predvsem njenega moža (ki družino preživlja, je zanj odgovoren, je njen poglavar), torej: žena je "podložnica" moža-"vladarja", "suverena"; oz. za pravila, kot sta npr. naslednji:

"Odpovejte se svojevolsjno raznim željam, ako ste prepričana, da vam jih more izpolniti samo z žrtvijo! Raje opustite zabavo ali nakup in pripravite za njega, ki skrbi in dela za družino, dobro kosilo!"¹⁶

"[N]e sprejemajte nikdar obiskov (četudi so potrebni), kateri niso njemu po volji."¹⁷

pa tudi za pravila, katerih osnovna premisa se glasi, da je ženska (težko ulovljivi) "plen" za moškega-"lovca", oz. za pravila kot so npr. tale:

"Zlasti dekleta morajo biti v tem oziru (namreč glede izražanja svoje notranjosti na obrazu, op. B. V.) zelo previdna..."¹⁸ (predvsem v družbi moških).

"Tudi ostali del telesa moramo (predvsem ženske, op. B. V.) imeti vedno v oblasti."¹⁹

"Pri izročanju pozdravov za mlade gospode mora biti dekle zelo previdno."²⁰

Ko govorimo o današnjosti pa seveda mislimo na fazo razvoja naše družbe, ki je določena faza t.i. postmoderne, postpatriarhalne družbe, oz. postmoderna, postpatriarhalna družba v svoji (do zdaj) zadnji obliki. "Danes" se torej nanaša na čas, ko je naša družba v fazi razvoja, za katero je značilno po eni strani to, da je vzpon parlamentarnih institucij in novih oblik politične svobode dosegel svoj vrh, po drugi strani pa to, da je nepokorščina avtoriteti – avtoriteti, ki je najprej očetova –, z drugimi besedami, to, da večina ne verjame tej avtoriteti, doseglo svoj vrh. Kolikor ne verjame očetovi avtoriteti, pa današnja večina tudi ne vidi primernega odnosa med spoloma tako, kot ga vidi večina iz preteklosti. O tem seveda priča več dogodkov iz današnjosti, torej iz časa od začetka 90-ih let 20. stoletja do danes. Enega smo že omenili: na vprašanje, ali je sprejemljivo, da ženska naredi prvi korak in moškega povabi na zmenek, današnja večina odgovarja odločno pritrdilno. Toda, te dogodke, to dogajanje, spremlja neko drugo, ki je prvemu nasprotno, in ki ga v 60-ih, 70-ih, 80-ih letih 20. stoletja ni bilo. Primer tega dogajanja je, kot smo že omenili, popularnost knjig *The Rules*. Drug primer predstavlja popularnost dveh knjig (iste vrste kot *The Rules*), izpod peresa Laure Schlessinger. Prva, ki nosi naslov *Ten Stupid Things Women Do To Mess Up Their Lives* (Deset neumnosti, s katerimi si ženske zapletajo življenje), in v kateri avtorica "pridiga" o tem, o čemer "pridiga"

¹⁵ Več o teh priročnikih gl. Martin-Fugier, A., "Les rites de la vie privée bourgeoise", v: Perrot, M. (ur.), *Histoire de la vie privée* (4, De la Révolution à la Grande Guerre), nav. delo, str. 199–215.

¹⁶ Vidmar, J., *Zlata knjiga dekleta in žene*, s.n., Ljubljana 1944, str. 5.

¹⁷ Prav tam, str. 8.

¹⁸ Prav tam, str. 74.

¹⁹ Prav tam.

²⁰ Prav tam, str. 77.

v novem in takoj izredno popularnem radijskem šovu (kontaktni oddaji), je izšla sredi 90-ih (v ZDA) in je takoj postala (svetovna) uspešnica. Knjiga ponuja pravila, ki ženskam narekujejo, da ne "rinejo" za moškimi, da jih ne kličejo, da se ne spuščajo prehitro v spolne odnose, itn., oz. pravila kot je npr. pravilo, o katerem govori naslednji pogovor med Schlessingerjevo in (poslušalko) Stephanie:

"...

Stephanie: ... Ko končam neko razmerje, se mi zdi...

Dr. Laura: ... da se vrnete na prežo za novim fantom?

Stephanie: Poskušam se zadržati...

Dr. Laura: Prav tako težko se je odpovedati torti, kajne?...

Stephanie: Da napeti moram vse moči, da ne primem slušalke in ga pokličem.

Dr. Laura: Prav tedaj tega ne smete storiti. Veste, kako pridobimo samospoštovanje? Da v bolečem trenutku ne podležemo skušnjavi in ne pokličemo..."²¹

Druga knjiga – *The Proper Care And Feeding Of Husbands* – pa je izšla na začetku tretjega tisočletja (v ZDA) in takoj postala uspešnica (svetovne razsežnosti). Knjiga ponuja pravila, ki služijo temu, da žena prispeva k trajnemu, srečnemu zakonu, bolj natančno pravila, katerih osnovno sporočilo se glasi: "Odpovej se svoji egocentričnosti!",²² pravila, ki žen(sk)i narekujejo: "Priskrbi mu direktno komunikacijo/sporočilo, spoštovanje, cenjenje, hrano in dobro ljubljenje..."²³

Gre torej za dogajanje, ki priča o tem, da tudi današnja večina vidi primeren odnos med spoloma tako, kot ga vidi večina iz preteklosti, kar pa seveda ni povezano s tem, da verjame očetovi avtoriteti, ampak s tem, da ne verjame tej avtoriteti, in je tako samo "eno od dvojega", kar pa tudi pomeni, da se pravila, ki jih ponujajo npr. *The Rules*, ali pa npr. Laura Schlessinger, oz. izvajanja teh pravil, razlikujejo od staromodnih pravil iz preteklosti, oz. da se odnos današnje ženske (oz. današnjega moškega) do prvih razlikuje od odnosa ženske (oz. moškega) iz preteklosti do drugih. V čem je torej pravzaprav razlika? Oziroma: kaj se je zgodilo s pravili omike in olike, ki urejajo odnose med spoloma, danes, kako so se spremenila; kaj se je zgodilo z odnosom moškega oz. ženske do teh pravil oz. izvajanj, kako se je ta odnos spremenil? Najprej bi lahko rekli takole: pravila, katerih osnovna premisa se glasi, da je moški subjekt (transcendencija, svoboda, aktivnost), in ženska subjekt, ki je objekt za moškega (imanenca, nesvoboda, pasivnost), torej staromodna pravila iz preteklosti, so za današnjo žensko samo "eno od dvojega", medtem ko so bila za žensko iz preteklosti edina možnost. "Drugo", o katerem govorimo, so seveda pravila, katerih osnovna premisa se glasi: ženska je subjekt (ki ni objekt za moškega) (je transcendencija, svoboda, aktivnost). *The Rules*, npr., lepo pričajo o tem, da so staromodna pravila iz preteklosti za današnjo žensko samo "eno od dvojega". Med pravili, ki jih ponujajo, so namreč tudi pravila kot sta npr. naslednji: "Ko razmerje ne gre, si obriši solzo, da si ne razmažeš make-up in pojdi naprej!"²⁴ oz. "privošči si penečo kopel in si okrepi dušo s pozitivnimi gesli kot sta 'Sem čudovita ženska. Sem zadostna.'"²⁵ in pravilo, ki pravi, da je, ko se zaročiš oz. poročiš, napaka, če se predaš skušnjavi, da bi spremenila svoje vedenje, tj. da se npr. ne zanimaš več zase, za svoje delo, za svoje prijatelje, in sploh za vse drugo..."²⁶

²¹ Schlessinger, L., *Deset neumnosti, s katerimi si ženske zapletajo življenje* (slov. prev. knjige *Ten Stupid Things Women Do To Mess Up Their Lives*), Mladinska knjiga, Ljubljana 1997, str. 42–43.

²² Gl. Schlessinger, L., *The Proper Care And Feeding Of Husbands*, HarperCollins, New York 2004.

²³ Gl. prav tam.

²⁴ www.therulesbook.com, Top Ten Rules, 1.

²⁵ Prav tam, Top Ten Rules, 10.

²⁶ Gl. www.twbookmark.com, The Rules for Marriage, Excerpt.

Da so pravila, katerih osnovna premisa se glasi, da je moški subjekt (transcendencija, svoboda, aktivnost), in ženska subjekt, ki je objekt za moškega (imanenca, nesvoboda, pasivnost), za današnjo žensko samo "eno od dvojega", pa pomeni najprej to, da se ona prepozna v teh pravilih, in tako v subjektu, ki je objekt za moškega, kot tudi v pravilih, katerih osnovna premisa je, da je ženska subjekt (ki ni objekt za moškega) (je transcendencija, svoboda, aktivnost), in tako v tem subjektu. Z drugimi besedami: današnja ženska se s prvimi, oz. s subjektom, ki je objekt za moškega, ne identificira popolnoma.

Kako pa je na strani moškega? Podobno, s pomembno razliko, seveda. Tudi zanj so pravila, katerih osnovna premisa je, da je moški subjekt in ženska subjekt, ki je objekt za moškega – samo "eno od dvojega" (medtem ko so bila za moškega iz preteklosti edina možnost), pri čemer pa so "drugo" seveda pravila, katerih osnovna premisa je: moški je subjekt, ki je objekt za žensko (imanenca, nesvoboda, pasivnost). Oziroma: današnji moški se ne identificira popolnoma s staromodnimi pravili iz preteklosti, in tako s subjektom (transcendenco, svobodo, aktivnostjo).

II. Vidik (kritike) Foucaulta

Michel Foucault je v svojem prispevku h kritiki moderne družbe v *Nadzorovanju in kaznovanju* pokazal, da je vzpon parlamentarnih institucij in novih oblik politične svobode spremljala pojavitev novih disciplinskih praks (oz. diskurzov), ki zadevajo (in tako proizvajajo disciplinirano (oz. krotko) (in tako podložno, uporabno)) telo – praks, ki so vezane na institucije kot so šola, vojska, bolnica, zapor, tovarna. Kot primera teh praks navedimo dva, ki ju, med drugim, navaja Foucault. Prvi je primer disciplinskih praks, vezanih na šolo (natančneje na t.i. école mutuelle – vrsto osnovne šole v Franciji na začetku 19. stoletja), drugi pa primer disciplinskih praks, vezanih na vojsko.

"8.45 prihod vaditelja, 8.52 poziv vaditelja, 8.56 prihod otrok in molitev, 9.0 otroci gredo v klopi, 9.04 prva tablica, 9.08 konec nareka, 9.12 druga tablica itn."²⁷

"Postavite puško naprej. V treh stopnjah. Puško naj dvignejo z desnico in jo približajo telesu, tako da jo držijo navpično pred desnim kolonom, konec cevi naj bo v višini oči, z levico naj jo sunkovito zgrabijo, roka pa naj bo pri tem stegnena in stisnjena ob telo v višini pasu za sabljo. Med drugo stopnjo naj z levico prenesejo puško predse, jo s cevjo na notranji strani namestijo med obe očesi, pokončno, desna dlan naj jo zgrabi za kopito, roka naj bo stegnena, ščitnik za petelina oprt na palec, leva dlan v višini utora, palec iztegnjen vzdolž cevi ob okrasni letvi. Med tretjo stopnjo..."²⁸

Kot se zdi, lahko primer, ki ga navajamo v nadaljevanju, postavimo v isto vrsto s Foucaultevima.

"Ko mož zjutraj zapusti stanovanje, se prične za gospodinjo vsakdanje delo... Najprej pospravite stanovanje in sicer: prvo jedilnico in dnevno sobo, nato spalnico in potem kuhinjo in ostale prostore... Sploh je priporočljivo, da je gospodinja dopoldne doma, razen malega skoka na trg, ko je že stanovanje pospravljeno in se kosilo kuha. Ako pa se ta skok podaljša še z malim pogovorom z znanko (običajno par besed, ki pa nanese takoj na pol ure), potem seveda ne more biti doma v redu. Med kuhanjem kosila naj se pričnejo tudi male predpriprave za večerjo... Popoldne naj ima pridna gospodinja čas za druga dela, naj odpravi razna pota, dolžnostne obiske itd. Vendar pa naj bo pravočasno doma za večerjo in ne šele par minut pred možem..."²⁹

²⁷ Foucault, M., *Nadzorovanje in kaznovanje*, Delavska enotnost, Ljubljana 1984, str. 149.

²⁸ Prav tam, str. 151–152. Gre za primer, ki ga Foucault navaja po *Ordonnance du 1er janvier 1766*.

²⁹ Vidmar, J., *Zlata knjiga dekleta in žene*, nav. delo, str. 20.

Zdi se torej, da lahko v pravilih oz. njihovih izvajanjih, ki urejajo odnose med spoloma, prepoznamo prav prakse (oz. diskurze), o katerih govori Foucault – in tako poskusimo odgovoriti na vprašanje: kaj se je zgodilo s telo (oz. govorjenje samo) zadevajočimi disciplinskimi praksami (oz. diskurzi), kolikor urejajo odnose med spoloma, danes, kako so se spremenile; kaj se je zgodilo z odnosom moškega oz. ženske do teh praks, kako se je ta odnos spremenil? Toda to enačenje bi bilo vendarle prenačljeno; v omenjenih pravilih oz. izvajanjih lahko prepoznamo bolj prakse (oz. diskurze), o katerih govori kritika Foucaultovega dela. Tu imamo v mislih najprej kritiko, ki opozarja, da so prakse, ki proizvajajo disciplinirana, krotka, podložna telesa, hkrati prakse, ki proizvajajo avtonomna, svobodna (svobodno izvajajoča geste, drže, svobodno gibajoča se) telesa v družbi (ki je v določeni fazi razvoja), tj. telesa, ki so, kot svobodna, vključena v družbo. Disciplinske prakse (oz. diskurzi), ki zadevajo telo (oz. govorjenje samo), so torej tudi pogoj/nujne za svobodo telesa (oz. govorjenja samega) v družbi, tj. za vključitev, integracijo tega telesa (oz. govorjenja) kot svobodnega v družbo.³⁰ Mislimo pa tudi na feministično kritiko, ki opozarja, da so med disciplinskimi praksami (oz. diskurzi), ki zadevajo telo, specifične disciplinske prakse, ki zadevajo telo moškega na eni, in specifične disciplinske prakse, ki zadevajo telo ženske (med njimi pa te, ki proizvajajo telesa, ki so objekti za moške subjekte) na drugi strani, in dalje, da so te prakse (oz. diskurzi) tako institucionalno vezane kot tudi institucionalno nevezane.³¹

V pravilih omike in olike oz. njihovih izvajanjih, ki urejajo odnose med spoloma, lahko torej prepoznamo disciplinske prakse (oz. diskurze), zadevajoče telo, o katerih govori kritika Foucaulta. Na vprašanje, kaj se je zgodilo s temi praksami (oz. diskurzi), kolikor urejajo odnose med spoloma, oz. kaj se je zgodilo z odnosom moškega oz. ženske do teh praks, pa bi lahko odgovorili takole. Prakse (oz. diskurzi), katerih osnovna premisa je, da je moški subjekt (transcendencija, svoboda, aktivnost), in ženska subjekt, ki je objekt za moškega (imanenca, nesvoboda, pasivnost) (prakse, ki proizvajajo telesa, ki so objekti za moške subjekte), so za današnjo žensko samo "eno od dvojega" (medtem ko so bile za žensko iz preteklosti edina možnost), pri čemer so "drugo" seveda prakse, katerih osnovna premisa je, da je ženska subjekt (ki ni objekt za moškega) (je transcendencija, svoboda, aktivnost). To pa pomeni, da so prve danes nujni, ne pa tudi zadostni pogoj za svobodo telesa ženske oz. njenega govorjenja samega v družbi, tj. za vključitev, integracijo tega telesa oz. govorjenja kot svobodnega v družbo (medtem ko so bile v preteklosti nujni in zadostni pogoj). Na strani moškega je zadeva podobna, s pomembno razliko, seveda. Tudi zanj so prakse, katerih osnovna premisa je, da je moški subjekt in ženska subjekt, ki je objekt za moškega, samo "eno od dvojega" (medtem ko so bile za moškega iz preteklosti edina možnost), pri čemer pa so "drugo" seveda prakse, katerih osnovna premisa je: moški je subjekt, ki je objekt za žensko (imanenca, nesvoboda, pasivnost)...

III. Vidik lacanovske psihoanalize

Na pravila omike in olike, ki urejajo odnose med spoloma, pa lahko pogledamo še z nekega drugega vidika – vidika lacanovske psihoanalize. V teh pravilih oz. njihovih izvajanjih lahko torej prepoznamo simbolne identifikacije, ki so pravzaprav umestitve s simbolni (družbeni) red. Tako pa lahko poskusimo odgovoriti na vprašanje, kaj se je zgodilo s temi identifikacijami oz. umestitvami, kolikor urejajo odnose med spoloma,

³⁰ Prim. Salecl, R., *Disciplina kot pogoj svobode*, Krt, Ljubljana 1991.

³¹ Prim. Bartky, S. L., "Foucault, Femininity and the Modernization of Patriarchal Power", v: Quinby, L., Diamond, E. (ed.), *Feminism and Foucault: Paths of Resistance*, Northeastern Univ. Press, 1988.

danes, oz. kaj se je zgodilo z odnosom moškega oz. ženske do teh identifikacij oz. umeštev? Poglejmo torej, kako bi lahko odgovorili na to vprašanje, oz., poskusimo, najprej, še nekoliko pojasniti simbolno identifikacijo.

1. Simbolna identifikacija ali prikrivanje neke resnice

Simbolno identifikacijo v lacanovski psihoanalizi bi lahko opredelili najprej kot proces, v katerem človek pridobi (določeno) identiteto kot subjekt – subjekt kot govoreče bitje (bitje besed, besed kot znakov, torej simbolov). Gre torej za proces, ki se zgodi v procesu govorjenja – govorjenja, ki je vselej govorjenje drugemu, drugemu, ki je najprej drugi subjekt, Drugi. Pridobitev identitete subjekta je pravzaprav pridobitev za Drugega – Drugega, ki subjektu zagotavlja, da je to, da ima identiteto, res, Drugega, ki je avtoriteta, ki ji oz. v katero subjekt verjame. Oziroma: gre za to, da se nekdo identificira s svojo (zrcalno) podobo kot podobo, v kateri se vidi tako, kot da ga gleda nekdo drug. Toda, biti za Drugega pravzaprav pomeni biti zastopan, zastopati se za Drugega, biti nadomeščan, nadomeščati se..., nadomeščati se medtem, ko te ni, oz. zaradi tega. Pridobitev identitete subjekta se torej zgodi hkrati z izgubo te identitete, oz. zaradi nje, in je tako pravzaprav umestitev v neko strukturo, v neki red – strukturo besede, simbola (simbolni (družbeni) red), oz. strukturo, ki je označevalec.

Kot struktura označevalec učinkuje kot zakon, ki subjektu predpisuje identiteto. Kot instanca, ki predpisuje, pa označevalec prepoveduje, oz. utemeljuje prepoved, utemeljuje tako, da obenem obljublja nadomestitev. Kolikor obljublja nadomestitev, je njegov učinek pridobitev subjektove identitete, ki nastopa namesto izgube te identitete. Toda ta obljuba nikoli ne bo izpolnjena: izgube subjektove identitete nikoli ne bo mogoče nadomestiti, torej je odpraviti. Bolj natančno: ta izguba bo vselej, ko bo nastopil njen nadomestek v subjektivnem zavednem, zgolj potlačena v njegovo nezavedno.

Pridobitev identitete subjekta se torej zgodi v odnosu do Drugega, torej v razsežnosti družbenega, bolj natančno v razsežnosti jezikovnega, torej v kulturni, kulturnozgodovinski razsežnosti, in je nekaj fiktivnega oz. nestanovitnega (spremenljivega). To pa je pravzaprav zato, ker je, tako kot subjekt oz. njegova identiteta, tudi Drugi razcepljen. Kolikor subjektu zagotavlja, da ima pridobitev njegove identitete razsežnost resnice, Drugi pravzaprav odgovori na subjektovo zahtevo po omenjenem poročtvu. Toda, izguba subjektove identitete bo vztrajala in presešla vse, kar Drugi subjektu v odgovoru lahko da, torej vsako nadomestitev. Oziroma: "zahteva na sebi meri na nekaj drugega, ne na zadovoljitev, na katero poziva",³² to "nekaj drugega" pa se vsakič, ko Drugi na subjektovo zahtevo odgovori z omenjeno zadovoljitvijo, zadovoljitvijo subjektove potrebe, prestavi na mesto svoje prvotne nemožnosti. Subjekt zahteve je torej pravzaprav subjekt želje, to pa je tudi Drugi. Oziroma: subjektove želje nikoli ne bo mogoče zadovoljiti; ta želja je vselej želja Drugega. Z drugimi besedami: izguba, manko, ki zadeva subjekt, je vselej izguba, manko, ki zadeva Drugega. Oziroma: "nadomestek" izgube, "zamašek" manka, ki zadeva subjekt, je vselej tisto, kar "nadomesti" izgubo, "zamaši" manko, ki zadeva Drugega, z Lacanovimi besedami: je *objet (petit) a(ut্রে)*.

Simbolno identifikacijo, pridobitev identitete subjekta, bi torej lahko opredelili tudi takole: subjekt se slepi oz. (si) prikriva neko razsežnost resnice – resnico, ki pomeni izgubo njegove identitete. To slepljenje, prikrivanje, pa je seveda korelativno prikrivanju resnice, ki pomeni izgubo njegove identitete, s strani Drugega.

³² Lacan, J., "Pomen falosa", v: *Isti, Spisi*, nav. delo, str. 238.

2. Identifikacija s Falosom ali prikrivanje kastracije

Simbolna identifikacija pa je vselej tudi spolna identifikacija, in tako pridobitev identitete moškega ali ženske(ga subjekta); umestitev v simbolni (družbeni) red – v označevalec – je vselej tudi umestitev v red spolnega – v neki označevalec, ki je torej privilegirani označevalec –, in tako umestitev na eno ali drugo stran ločnice med moškim in ženskim.

V naši, zahodni kulturi je označevalec, ki učinkuje kot zakon, ki subjektu predpisuje spolno identiteto, označevalec, ki je falos. Gre za označevalec, ki ga otrok – kot prvega – sreča na mestu svojega prvega Drugega, tj. matere, in ki učinkuje kot očetovski zakon, ki utemeljuje prepoved incesta. To bolj natančno pomeni, da utemeljuje prepoved zadovoljitve, ki jo predstavlja dostop do materinega telesa – telesa, iz katerega se je otrok rodil, torej s katerim je otrokovo telo izvorno v simbiotičnem razmerju –, utemeljuje tako, da obenem obljublja nadomestno zadovoljitev, tj. dostop do nekega drugega telesa, bolj natančno do neke druge celovitosti otrokovega telesa, namreč do celovitosti kot faličnosti tega telesa. Kolikor obljublja omenjeno nadomestitev, je njegov učinek otrokovo prepoznanje samega sebe kot (oz. v podobi) nečesa faličnega kot pridobitev njegove spolne identitete. Tu gre pravzaprav za to, da Drugi, ki je mati, odgovori na otrokovo zahtevo, naj mu je porok za to, da ima ta pridobitev, oz. njegovo *imetje* (objekta a – objekta a kot) falosa, razsežnost resnice (mati tako *je* (objekt a – objekt a kot) falos). Oziroma: gre za to, se otrok identificira z očetom – očetom kot simbolom, kot falosom, falosom kot simbolom, Falosom. Toda, vse, kar mati otroku v odgovoru lahko da, bo preseгла kastracija kot izguba njegove spolne identitete (otrok je torej kastriran, oz. *nima* Falosa, kar je korelativno temu, da je tudi mati kastrirana, oz. *ni* Falos, z drugimi besedami: kot subjekt zahteve je otrok pravzaprav subjekt želje – želje, ki je vselej želja matere, in ki je, kot lepo opozori Jacqueline Rose, želja po materi, ki se ne nanaša nanjo, temveč prek nje na falos³³). Oziroma: gre za to, da (si) otrok prikriva, da *nima* Falosa (kar je korelativno temu, da (si) tudi mati prikriva, da *ni* Falos). Obljuba zakona torej nikoli ne bo izpolnjena... To pa pravzaprav pomeni, da Falosa ni. Kot privilegirani označevalec je falos, kot pravi Lacan, "označevalec, namenjen označevanju celote učinkov označenca, kolikor jih označevalec pogojuje s svojo označevalno prisotnostjo".³⁴ Z drugimi besedami: falos je najprej Eden, ki zagotavlja pomen (vrednost, resničnost) vsega, in tako obstoj vsega, oz. umestljivost vsega v označevalec, skratka: falos je najprej Falos. Kot je treba dodati, falos te svoje vloge "ne more igrati drugače kot zastrt, se pravi kot znak latence, ki zadane vse označljivo, brž ko je povzdignjeno (*aufgehoben*) v funkcijo označevalca".³⁵ Falos torej bolj kot to, da je Eden, "daje videz", da to je.³⁶ Toda, če se ga odstre, za zastorom ni ničesar. Namreč: ni označevalca, ki bi zagotavljal pomen (vrednost, resničnost) Enega, njegov obstoj, oz. njegovo umestljivost v označevalec. Falos je torej Eden, ki zagotavlja pomen (vrednost, resničnost) vsega, obstoj vsega, oz. umestljivost vsega v označevalec, sam pa nima pomena (vrednosti, resničnosti), ne obstaja, oz. je neumestljiv v označevalec.

S Falosom se je torej mogoče identificirati na dva načina: tako, da se zavzame pozicijo *imeti* Falos, ali pa tako, da se zavzame pozicijo *biti* Falos. Razlika med načinoma pa je tudi razlika med moškim in žensko: zavzeti pozicijo *imeti* Falos pomeni pridobiti

³³ Gl. Rose, J., "Ženska seksualnost: Jacques Lacan in *École Freudienne*", v: Bahovec, E. D. (ur.), *Ženska seksualnost: Freud in Lacan*, Analecta, Ljubljana 1991, str. 130.

³⁴ Lacan, J., "Pomen falosa", nav. delo, str. 237.

³⁵ Prav tam, str. 239.

³⁶ Prim. Žižek, S., "Schelling za Hegla: 'Izginevajoči posrednik' II.", v: *Problemi*, Ljubljana 1995, str. 44.

identiteto moškega subjekta, zavzeti pozicijo *biti* Falos pa pridobiti identiteto ženskega subjekta. Oglejmo si zadevo nekoliko поблиžje.

Kot moški označevalec je falos označevalec, ki se ga sreča na mestu Drugega, ki je ženska. Tu gre pravzaprav za naslednje. Najprej za to, da ta Drugi odgovori na zahtevo moškega, naj mu je porok za to, da ima pridobitev njegove identitete, oz. njegovo *imetje* (objekta a – objekta a kot) Falosa razsežnost resnice (ženska tako *je* (objekt a – objekt a kot) Falos – Eden, ki zagotavlja pomen (vrednost, resničnost) vsega, obstoj vsega, oz. umestljivost vsega v označevalec. Bolj natančno: ona bolj kot to, da je Eden, "daje videz", da to je³⁷). Dalje pa gre za to, da bo vse, kar ženska moškemu v odgovoru lahko da, presešla izguba njegove identitete, kastracija (moški je torej kastriran, oz. *nima* Falosa, kar je korelativno temu, da ko se ga odstre, za zastorom ženske ni ničesar, torej, da je ženska Eden, ki zagotavlja pomen (vrednost, resničnost) vsega, obstoj vsega, oz. umestljivost vsega v označevalec, sama pa *nima* pomena (vrednosti, resničnosti), ne obstaja, oz. je neumestljiva v označevalec – in ima tako, in za razliko od moškega kot umestljivega v označevalec, dostop do neke razsežnosti, ki je onstran označevalca –, skratka temu, da je tudi sama kastrirana, oz. *ni* Falos).

Če gre za pridobitev identitete moškega subjekta, gre torej za identifikacijo s Falosom, ki pomeni zavzetje pozicije *imeti* Falos. Ta pridobitev pa se zgodi hkrati z izgubo, kastracijo, s tem, da moški *nima* Falosa, oz. zaradi te izgube, – izgubo, kastracijo, ki je korelativna kastraciji ženske, temu, da ona *ni* Falos, oz. da ima, kot neumestljiva v označevalec, in za razliko od moškega kot umestljivega v označevalec, dostop do neke razsežnosti, ki je onstran označevalca. Oziroma: gre za to, da (si) moški prikriva, da *nima* Falosa, kar je korelativno temu, da (si) tudi ženska prikriva, da *ni* Falos, itn. Če gre za pridobitev identitete ženskega subjekta, pa gre za identifikacijo s Falosom, ki pomeni zavzetje pozicije *biti* Falos – pridobitev, ki se zgodi hkrati z izgubo, kastracijo, s tem, da ženska *ni* Falos, itn., oz. zaradi te izgube, – izgubo, kastracijo, ki je korelativna kastraciji moškega, temu, da on *nima* Falosa. Oziroma: gre za to, da (si) ženska prikriva, da *ni* Falos, itn. (kar je korelativno temu, da (si) tudi moški prikriva, da *nima* Falosa).

3. Nepopolna identifikacija ali neprikrivanje kastracije

V pravih omike in olike oz. njihovih izvajanjih, ki urejajo odnose med spoloma, lahko torej prepoznamo simbolne/spolne identifikacije, oz. pridobitve identitete moškega ali ženske, ki so pravzaprav umestitve v simbolni/spolni (družbeni) red, oz. umestitve na eno ali drugo stran ločnice med moškim in ženskim. Konkretizirajmo. Vzemimo naslednje primere:

- ženska se vzdrži od tega, da (naredi prvi korak in) moškega povabi na zmenek;
- moški (naredi prvi korak in) žensko povabi na zmenek;
- ženska (naredi prvi korak in) moškega povabi na zmenek;
- moški se vzdrži od tega, da (naredi prvi korak in) žensko povabi na zmenek.

Najprej lahko v vsakem od navedenih primerov prepoznamo pridobitev identitete subjekta (ki pa je v drugem in tretjem primeru transcendenca, svoboda, aktivnost, v prvem in četrtem pa imanenca, nesvoboda, pasivnost) – pridobitev, ki se zgodi hkrati z izgubo te identitete (izgubo, ki je v drugem in tretjem primeru imanenca, nesvoboda, pasivnost, v prvem in četrtem pa transcendenca, svoboda, aktivnost), oz. zaradi nje –, oz. prikrivanje te izgube (ki je korelativno prikrivanju izgube njegove identitete s strani Drugega). Dalje lahko v prvem in tretjem primeru prepoznamo identifikacijo s Falosom, ki pomeni zavzetje pozicije *biti* Falos, oz. prikrivanje ženske, da *ni* Falos (da je kastrira-

³⁷ Prim. prav tam.

na) (ki je korelativno prikrivanju moškega, da *nima* Falosa (da je kastriran)), v drugem in četrtem pa identifikacijo s Falosom, ki pomeni zavzetje pozicije *imeti* Falos, oz. prikrivanje moškega, da *nima* Falosa (ki je korelativno prikrivanju ženske, da *ni* Falos). Še dalje pa lahko v tretjem in četrtem primeru prepoznamo pravzaprav neko neprikrivanje ženske oz. moškega, namreč neprikrivanje prve, da *ni* Falos (ki je korelativno neprikrivanju drugega, da *nima* Falosa), oz. neprikrivanje drugega, da *nima* Falosa (ki je korelativno neprikrivanju prve, da *ni* Falos).

Tako pa lahko poskusimo odgovoriti na vprašanje: kaj se je zgodilo s simbolnimi identifikacijami oz. umestitvami v simbolni (družbeni) red, kolikor urejajo odnose med spoloma, danes, oz. kaj se je zgodilo z odnosom moškega oz. ženske do teh identifikacij oz. umestitev? Kaj bi torej lahko rekli? Najprej pogledjmo, kako je na strani ženske. Pridobitev identitete subjekta kot imanence, nesvobode, pasivnosti (oz. prikrivanje izgube te identitete, torej prikrivanje transcendence, svobode, aktivnosti (ki je korelativno prikrivanju izgube njegove identitete s strani Drugega), bolj natančno: prikrivanje, da *ni* Falos (ki je korelativno prikrivanju moškega, da *nima* Falosa)) je za današnjo žensko samo "eno od dvojega" (medtem ko je bila za žensko iz preteklosti edina možnost), pri čemer je "drugo" seveda pridobitev identitete subjekta kot transcendence, svobode, aktivnosti (oz. prikrivanje izgube te identitete, torej prikrivanje imanence, nesvobode, pasivnosti, itn., bolj natančno: neprikrivanje, da *ni* Falos, itn.). To pomeni najprej naslednje. Ženska se prepozna v imanenci, nesvobodi, pasivnosti, kot tudi v transcendenci, svobodi, aktivnosti, z drugimi besedami: z imanenco, nesvobodo, pasivnostjo, se ne identificira popolnoma. Kolikor gre za to, da se prepozna v prvem (imanenci, nesvobodi, pasivnosti), kot tudi v drugem (transcendenci, svobodi, aktivnosti), pa gre pravzaprav za neprikrivanje izgube identitete subjekta, torej za neprikrivanje drugega (ki je korelativno neprikrivanju izgube njegove identitete s strani Drugega), bolj natančno: gre za to, da (si) ženska ne prikriva, da *ni* Falos (kar je korelativno temu, da (si) tudi moški ne prikriva, da *nima* Falosa).

Poglejmo še, kako je na strani moškega. Tudi zanj je pridobitev identitete subjekta – toda subjekta kot transcendence, svobode, aktivnosti (oz. prikrivanje izgube te identitete, torej prikrivanje imanence, nesvobode, pasivnosti, itn.) – samo "eno od dvojega" (medtem ko je bila za moškega iz preteklosti edina možnost)... Oziroma: tudi pri moškem gre za nepopolno identifikacijo, tako pa pravzaprav za neprikrivanje izgube identitete subjekta, torej za neprikrivanje imanence, nesvobode, pasivnosti (ki je korelativno neprikrivanju izgube njegove identitete s strani Drugega), oz. za to, da (si) on ne prikriva, da *nima* Falosa (kar je korelativno temu, da (si) tudi ženska ne prikriva, da *ni* Falos).

Literatura in viri

- Bartky, S. L., "Foucault, Femininity and the Modernization of Patriarchal Power", v: Quinby, L., Diamond, E. (ed.), *Feminism and Foucault: Paths of Resistance*, Northeastern Univ. Press, 1988.
- Beauvoir, S. de, *Drugi spol*, 1, Društvo za kulturološke raziskave, Ljubljana 1999.
- Beauvoir, S. de, *Drugi spol*, 2, Društvo za kulturološke raziskave, Ljubljana 2000.
- Foucault, M., *Nadzorovanje in kaznovanje*, Delavska enotnost, Ljubljana 1984.
- Hall, C., "Sweet Home", v: Perrot, M. (ur.), *Histoire de la vie privée* (4, De la Révolution à la Grande Guerre), Seuil, Paris 1987.
- Horkheimer, M., "Avtoriteta in družina", v: *Problemi*, l. XIV, št. 163–168, Ljubljana 1976.
- Lacan, J., "Znanost in resnica", v: *Isti, Spisi*, Analecta, Ljubljana 1994.
- Lacan, J., "Pomen falosa", v: *Isti, Spisi*, Analecta, Ljubljana 1994.
- Martin-Fugier, A., "Les rites de la vie privée bourgeoise", v: Perrot, M. (ur.), *Histoire de la vie privée* (4, De la Révolution à la Grande Guerre), Seuil, Paris 1987.

- Rose, J., "Ženska seksualnost: Jacques Lacan in *École Freudienne*", v: Bahovec, E. D. (ur.), *Ženska seksualnost: Freud in Lacan*, Analecta, Ljubljana 1991.
- Salecl, R., *Disciplina kot pogoj svobode*, Krt, Ljubljana 1991.
- Schlessinger, L., *Deset neumnosti, s katerimi si ženske zapletajo življenje* (slov. prev. knjige *Ten Stupid Things Women Do To Mess Up Their Lives*), Mladinska knjiga, Ljubljana 1997.
- Schlessinger, L., *The Proper Care And Feeding Of Husbands*, HarperCollins, New York 2004.
- Urbanus [Terseglav, F.], *Knjiga o lepem vedenju*, Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana 1932.
- Vidmar, J., *Zlata knjiga dekleta in žene*, s.n., Ljubljana 1944.
- Žižek, S., "Schelling za Hegla: 'Izginevajoči posrednik' II.", v: *Problemi*, Ljubljana 1995. www.therulesbook.com.
- www.twbookmark.com.